

Angående byggnadsminnesförklaring av marknadsbodar på Nostorp 5:1, Adelövs socken, Tranås kommun

LÄNSSTYRELSENS AVGÖRANDE

Länsstyrelsen förklarar enligt 3 kap 1 § lagen (1988:950) om kulturminnen mm (KML) marknadsbodarna på Nostorp 5:1, Adelövs socken, Tranås kommun för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar med stöd av 3 kap 2 § samma lag följande skyddsföreskrifter.

1. Bodarna får inte rivas, flyttas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
2. Ändring av bodarnas rumsindelning eller andra åtgärder som innebär ingrepp i bärande stomme får inte göras.
3. Bodarna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att bodarnas kulturhistoriska värde inte minskar.
4. Det område som på bifogad karta avgränsats med streckad linje får inte ytterligare bebyggas. Området skall hållas i sådant skick att bebyggelsemiljöns utseende och karaktär inte förvanskas.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14§ KML lämna tillstånd till att byggnadsminnet ändras i strid mot skyddsföreskrifterna.

Länsstyrelsen lämnar i förekommande fall råd och anvisningar i fråga om underhållet av byggnaderna och värden av det omkringliggande området.

1998-09-16

221-5695-92

Bakgrund

Ägaren väckte den 15 juni 1992 frågan om byggnadsminnesförklaring av marknadsbodarna på Nostorp 5:1, Adelöv socken, Tranås kommun.

Marknadsbodarna ligger vid korsningen av vägen Adelöv - Hullaryd och vägen Linderås - Gränna. Vägsträckningarna är välbevarade och har 1800-tals karaktär. Området har hög fornlämningsstäthet med domarringar och stensättningar från äldre järnåldern och utgör en av länets rikare fornlämningskoncentrationer.

Marknadsbodarna ligger inom område klassat som riksintresse för Kulturmiljövården (nr. 84, Jönköpings län). Området runt bodarna utgörs av öppna gräsytor på båda sidor om vägen.

Bodarna ligger i direkt anslutning till grusvägen mellan Linderås - Gränna och har bodluckorna vända ut mot denna. Nordväst om bodarna och i anslutning till dessa ligger ett timmerhus i en och en halv våning vars fasaden är klädd med rödfärgad locklistpanel. Mellan detta och bodarna utbreder sig en gräsmatta med enstaka fruktträd. Här låg tidigare en uthusbyggnad med gaveln mot vägen.

Öster om bodarna ligger ett boningshus klätt med vitmålad locklistpanel och med brutet sadeltak belagt med rött tegel. Denna fastighet omgärdas av ett brunt trästaket. På motsatt sida av vägen, mitt emot bodarna ligger en sent tillkommen enplansvilla med fasad av vit fasadsten. Den stora tomten omgärdas av ett brunt trästaket. På andra sidan vägkorset ligger en större tvåvånings boningshus klätt med vitt skivmaterial. Bottenvåningen inrymmer en kryddbod.

I Adelöv uppfördes de första marknadsbodarna under perioden 1740-1755. På 1730-talet fick borgerskapet i Gränna privilegier för en ny marknad. Marknaden hölls två gånger per år under 1700-talet. Fram till frimarknadsinrättningen 1802 var försäljningsprivilegierna förbehållna Grännas borgerskap. Därefter öppnades handeln för andra handlande, men handeln inskränktes till en marknad per år.

Skifteskartor från 1811 respektive 1853 redovisar ett flertal byggnader/bodar på båda sidor om vägen, dock inte på nuvarande bodars plats. När man under 1900-talet breddat vägen flyttades marknadsbodarna ett par meter norrut. Det är sannolikt att omflyttningar av bodarna skett även tidigare, varvid hela eller delar av äldre bodar återanvänts. Fotografier från tidigt 1900-tal visar hur marknads-handeln då utbreddes sig längs vägen på båda sidor. De öppna ytorna bakom bodarna användes inte som marknadsyta. Adelövs marknad lockar än idag stora skaror försäljare och besökare första torsdagen i september varje år.

Den bevarade bodlängan består av två sammanbyggda delar som tillsammans är omkring trettio meter långa. Tidigare fanns en öppning mellan bodarna vilken senare blivit igensatt och inredd till marknadsbod. Den västra bodlängan inrymmer fem stånd. Denna del är uppförd i rödfärgat timmer med laxade knutar.

1998-09-16

221-5695-92

Den östra delen inrymmer sex stånd och är uppförd i en blandning av knuttimmer, skiftesverk och regelverk. De två östligaste bodarna utgör en senare tillbyggnad till de övriga.

Bodarna är omkring två och en halv meter höga tillnocken och knappt två meter breda. Det bakre takfallet är längre än det på framsidan. På framsidan kragar timret ut och bär upp taket som ger ett regnskydd framför bodluckan. Taket är ett tjarat brädtak med hyvlade rillor. Det ersatte ett äldre sticketak vid en restaurering 1991. Bodluckorna utgörs av två brädlämningar försedda med smidda gångjärn. Den övre luckan öppnas uppåt medan den undre fälls nedåt och fungerar då som försäljningsbord. Endast det östra ståndet har en bräddörr på baksidan. De övriga stånden saknar dörrar. Bodarna vilar på upplägg av fältsten.

Fastighetens ägare har i skrivelse den 4 maj 1998 godkänt skyddsföreskrifterna.

Tranås kommun har godkänt skyddsföreskrifterna den 27 april 1998 (§164 i kommunsstyrelsens arbetsutskotts protokoll).

LÄNSSTYRELSENS MOTIVERING

Enligt 3 kap 1 § lagen (1988:950) om kulturminnen mm (KML) får en byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde förklaras som byggnadsminne av Länsstyrelsen.

Ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet har enligt 3 kap 10 § KML rätt till ersättning av staten om skyddsföreskrifter

1. utgör hinder för rivning av byggnad och skadan därav är betydande i förhållande till värdet av berörd del av fastigheten eller
2. på annat sätt innebär att pågående markanvändning avsevärt försvåras inom berörd del av fastigheten.

Medför skyddsföreskrifterna att synnerligt men uppkommer vid användning av fastigheten, är staten skyldig att lösa fastigheten om ägaren begär det.

Marknadsbodarna i Adelöv utgör ett fysiskt uttryck för landsbygdsmarknaden som företeelse. Bodarna är i sig välbevarade samt av hög ålder och har genom sin autenticitet ett stort kulturhistoriskt värde. Bodarna kan därför sägas vara synnerligen märkliga enligt ovan nämnda lagrum. Skäl föreligger därför att förklara marknadsbodarna som byggnadsminne.

Den egentliga marknadsplatsen omfattar hela vägområdet från korsningen i väster till vägkröken i öster varför ett större skyddsområde krävs för att bevara förståelsen av miljön.

1998-09-16

221-5695-92

För byggnadernas bevarande skall det av Länsstyrelsen upprättade förslaget till skyddsföreskrifter gälla. Länsstyrelsen bedömer härvid att skyddsföreskrifterna ej skall medföra ersättningsskyldighet gentemot ägare eller innehavare av särskild rätt. Ej heller kan föreskrifterna anses medföra att synnerligt men uppkommer vid användningen av fastigheten.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta beslut kan överklagas hos Länsrätten genom skrivelse till Länsstyrelsen - se bilaga (formulär 26).

I den slutliga handläggningen av detta ärende, i vilket länsråd Bo Landholm beslutat och länsantikvarie Per-Olof Ringquist varit föredragande, har även förste länsassessor Claes von Sydow och biträdande länsarkitekt Niklas Aronsson deltagit.

Bo Landholm

Per-Olof Ringquist

Kopia till:
Tranås kommun
Riksantikvarieämbetet, delg kv, laga kraftbevis
Länsmuseet
Inskrivningsmyndigheten, laga kraftbevis

Grustav

2:4 / Markna

2:5

2:6

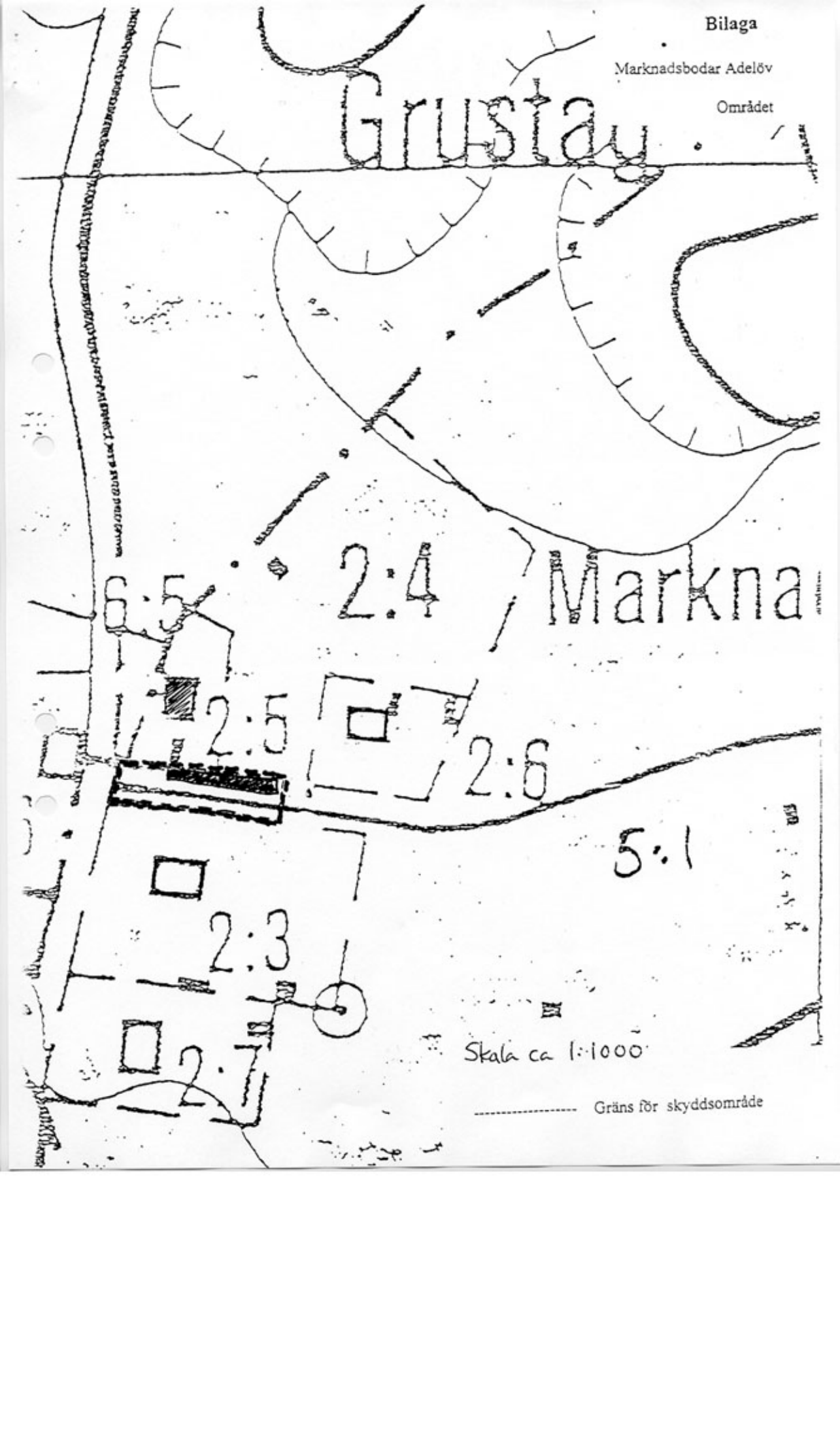
5:1

2:3

2:7

Skala ca 1:1000

----- Gräns för skyddsområde

HUR MAN ÖVERKLAGAR HOS LÄNSRÄTTEN

VEM SKALL PRÖVA ÖVERKLAGANDET	Länsstyrelsens beslut kan skriftligen överklagas hos Länsrätten.
HUR MAN UTFORMAR ÖVERKLAGANDET	I skrivelse skall Ni - tala om vilket beslut Ni överklagar, t.ex genom att ange ärendets nummer (diarie-numret) och dag för beslutet - redogöra för varför Ni anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt - redogöra för hur Ni anser att beslutet skall ändras Ni kan givetvis anlita ombud att sköta överklagandet åt Er. Behöver Ni veta mer om hur Ni skall gå till väga, så ring eller skriv till Länsstyrelsen.
ÖVRIGA HANDLINGAR	Om Ni har handlingar eller annat som Ni anser stöder Er ståndpunkt, så bör Ni skicka med det.
VAR INLÄMNAS ÖVERKLAGANDET	Er skrivelse skall lämnas/skickas till Länsstyrelsen och inte till Länsrätten. Länsstyrelsens adress och telefonnummer finner Ni längst ner på denna sida.
SENASTE DATUM FÖR ÖVERKLAGANDET	Länsstyrelsen måste ha fått Er skrivelse inom tre veckor från den dag då Ni fick del av beslutet , annars kan Ert överklagande inte prövas.
UNDERTECKNA ÖVERKLAGANDET	Ni skall underteckna skrivelsen och förtydliga namnteckningen. Uppge personnummer/organisationsnummer, yrke, postadress och telefonnummer till bostaden samt adress och telefonnummer till arbetsplatsen och ev. annan plats där Ni är anträffbar.